

Kurniki pa se zlasti posveča Vojtehu (1826–1886) in njegovim potomcem. Tudi Vojteh Kurnik je po očetu Fortunatu nadaljeval kolarsko obrt, po selitvi v Ljubljano pa se je preusmeril v stolarstvo. Ostal bi le eden v tej vrsti, če se ne bi z objavami v različnih tedanjih listih uveljavil tudi kot pesnik ter zapisovalec pravljic, povedk in predvsem pregovorov, ki jih je zbral blizu 7.000!

Kdo ve, koliko te dragocene zapuščine bi se ohranilo in zagledalo luč sveta, če se zanjo ne bi zavzel pet let starejši Vojtehov brat Fortunat, tudi kolar,

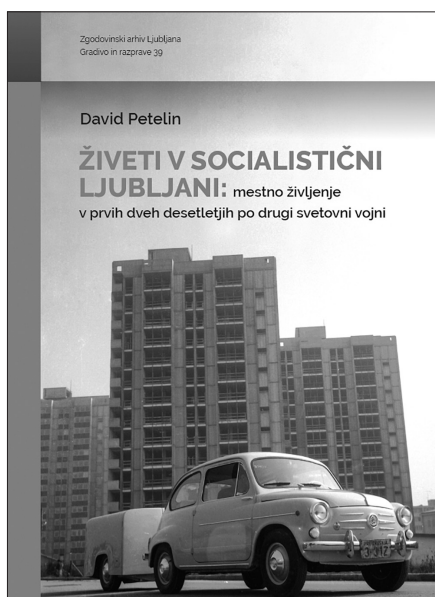
izdelovalec kolovratov in lastnik domačije. Zbral je namreč »vse pesmi bratove ter si napravil debelo knjigo in spredaj prilepil sliko njegovo«, kot je leta 1900 ob smrti tega razgledanega rodoljuba poročal časnik *Slovenec*. Tudi Fortunat sam je bil nadarjen, »speval je več nabožnih pesmic, sam si zvezal skoro vse knjige, poleg tega je bil izvežban tudi v risanju ...«

Zadnja prebivalka Kurnikove hiše, Fortunatova hči Marija, Rôdarjeva Mici, je imela veliko lastnosti moških sorodnikov. Bila je šivilja – največ je šivala perilo za Tržičane – če ji kdo ni

bil všeč, ga je tudi zavrnila. Ostala je samska, bila je zelo pobožna in znana po ostrem jeziku, a tudi po posluhu za bolj gladko tekočo besedo. O tem priča vrsta ohranjenih verzov in drugih zapisov pa tudi ugled, ki si ga je pridobila s pisanjem priložnostnih govorov za moške naročnike. Knific je njen portret dopolnil s številnimi pričevanji ljudi, ki so jo poznali; v podrobnostih se sicer razlikujejo, kot celota pa potrjujejo, da je bila Marija Kurnik zelo posebna ženska različnih talentov, ki bi z nekaj več izobrazbe morda dosegla svojega strica Vojteha.

DAVID PETELIN: Živeti v socialistični Ljubljani: Mestno življenje v prvih dveh desetletjih po drugi svetovni vojni.

Zgodovinski arhiv Ljubljana (Gradivo in razprave; 39), Ljubljana 2019, 402 str.

sto negativen prizvok. David Petelin se v svoji znanstveni monografiji *Živeti v socialistični Ljubljani: Mestno življenje v prvih dveh desetletjih po drugi svetovni vojni* ukvarja z eno in drugo platjo. V svojem delu piše o običajno spregledanem vsakdanjem življenju ljudi v socializmu. Po njegovem mnenju »zgodovina vsakdanjega življenja še zdaleč ni vsakdanja zgodovina« (str. 28). Od klasičnega preučevanja političnih in gospodarskih tem v socializmu je naredil korak proti »malim« ljudem, ki so sistem živeli in sooblikovali. Prebivalci socialistične Ljubljane so dobili glas s pomočjo osebnih zapisov, literarnih in časopisnih virov in izbrane znanstvene literature. Pri avtorjevem ambicioznem cilju, da skozi antropološko, sociološko in zgodovinsko paradigmo celovito prikaže razvoj Ljubljane, je arhivsko gradivo sekundarnega pomena, saj bi to »le razkrilo, kar je že razkrito« (str. 31). Eden izmed avtorjevih ciljev je bil preseči »ideološko zaplankanost« (str.

21) in omogočiti vpogled v vsakdanje življenje prebivalcev Ljubljane v prvih dveh desetletjih po drugi svetovni vojni. Sam pravi, da je prav preučevanje zasebnega, intimnega in vsakdanjega »slepa pega zgodovinopisja« (str. 17). Velik manko historičnega raziskovanja socializma je prav kulturni in družbeni vidik življenja, večina zgodovinskih raziskav se namreč posveča gospodarskim in političnim temam. Petelin skuša preseči zgodovinske študije, ki so se ukvarjale s socialističnimi režimi povojne Vzhodne Evrope in pri tem popolnoma prezrle transformacijo vsakdanjega življenja ali pa so ga skušale v celoti razumeti samo s pomočjo političnega dogajanja.

Aleš Šafarič v spremni besedi dodatno razloži, zakaj je preučevanje vsakdanjega življenja tako ključno za razumevanje zgodovine. Ne glede na nujno posploševanje, ki ga zahteva zgodovinopisje, v primeru posameznikovega življenja dogodkov ne moremo

V Sloveniji skoraj ni posameznika, ki se sam ali v pogovoru s svojimi starši ali starimi starši ne bi srečal z nostalgijo po prejšnji državi in obdobju socializma. Obenem ima socializem, zlasti v obdobju takoj po drugi svetovni vojni, pogo-

* Anuša Babuder, študentka 2. letnika, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; anusa.babuder@gmail.com.

objektivno razčleniti na manj ali bolj pomembne. Vsa dejanja so med seboj povezana in tudi na prvi pogled neznačen dogodek na nek način sooblikuje družbo, zato moramo tudi tem »neznamim« dogodkom dati prostor pod žarometi. Če je za razumevanje vsakdanjega življenja res treba najprej upoštevati »visoko« politično zgodovino, potem moramo podati tudi način, kako se je ta oblikovala, kar nas vrne k vsakdanjemu življenju, saj je le ta temelj za razumevanje človekovih in družbenih dejanj.

Avtor v knjigi uradno, arhivsko dokumentirano dogajanje prepleta s pričevanji ljudi, ki so živeli v času preoblikovanja povojne Ljubljane v socialistično mesto. Knjigo je razdelil na šestnajst poglavij s podpoglavji, v katerih obravnava različne teme: od javnega dogajanja do individualnih zaznavanj sprememb. Uvodni teoretski podlagi za raziskavo sledi prvo poglavje, ki ga začne 9. maj 1945, dan osvoboditve Ljubljane, v naslednjih poglavjih pa nadaljujejo prebivalci Ljubljane, modernizacija (tako načrtovana kot spontana) in industrializacija, urbanizem in življenjske razmere ljudi, navsezadnje pa tudi družabno življenje, kultura in šolstvo. Knjigo konča pregled praznikov, tako socialističnih kot tistih, ki so se morali umakniti v intimo doma, kot npr. božič.

V prvem poglavju z naslovom Svoboda in revolucija avtor v širši kontekst postavi reforme in politične spremembe. V Ljubljani je imela povojna ljudska oblast tri naloge: prestrukturiranje pravnih organov, reševanje težav s preskrbo in prehrano ter oživitve gospodarstva. V poglavju z naslovom Ljubljana in njeni prebivalci se avtor posveti demografskemu pregledu, novim družbenim razredom, delu, intimnemu in družinskemu življenju ter ženskemu vprašanju. Čeprav je bila Ljubljana s svojimi prebivalci v neza-

vidljivem položaju že pred vojno, je bil položaj nekaj let po vojni še slabši. Ljubljana je bila s pomočjo udarniškega dela zgrajena tako rekoč na novo. Ljudje, prežeti s socialistično ideologijo, so delali prostovoljno, ker so verjeli, da gradijo lepšo prihodnost. Obnova mesta je bila pogoj preživetja, ne samo stvar ideologije.

Tretje poglavje avtor namenja obnovi in industrializaciji, posredno pa tudi spontani in načrtovani modernizaciji, ki je šla z roko v roki z razvojem in rastjo. Državna uprava je med prvo gospodarsko petletko, da bi mesto čim prej »dohitelo svet«, hitro obnavljala proizvodnjo. Iz tega razloga je bil življenjski standard prebivalcev vsaj do začetka petdesetih let na stranskem tiru. Proces, ki je v tem času izrazito spremenil podobo Ljubljane, je bila hitra deagrarizacija podeželja, ki ji je sledilo množično preseljevanje v mesto z namenom zaposlitve v tovarnah. V tem delu knjige da Petelin glas tako starim prebivalcem Ljubljane kot na novo priseljenim. S priseljevanjem se je namreč močna spremenila tudi kulturna in družbena podoba Ljubljane.

Ker se v arhitekturi, urbanizmu in stanovanjskih razmerah srečujeta ideologija vladajočih in vsakdanje življenje prebivalcev, tem temam Petelin namenja dobro tretjino knjige. Prav urbanizem je po letu 1945 dobil nalogo oblikovanja novih socialističnih mest, med drugim tudi Ljubljane: »Najpomembnejša funkcija socialističnih mest je bila pravzaprav transformacija njenih prebivalcev v socialistične ljudi« (str. 187). Ljubljana, ki je bila med vojno močno poškodovana, je po koncu vojne še vedno dajala vtis dolge vasi, zato so v prvih povojnih letih vsa sredstva in energijo usmerili v gradnjo ter prenovo tovarn in proizvodnje. Ljubljana se je kljub načrtovanemu upočasnjevanju rasti soočala s stanovanjskimi

težavami in prenaseljenostjo. Vlada je oboje reševala z nadzorom najemnin in zapovedano razdelitvijo večjih stanovanj na manjše enote. Lastniki in uporabniki stanovanj so ob tem, ko je nova oblast po svoje naseljevala in preseljevala ljudi, izgubili vse pravice. V poglavjih o infrastrukturi in prometu se avtor posveča razvoju »hitrogradnje« v petdesetih letih, ki je sprožila hitro rast stanovanjskih naselij in razbremenila starejše stanovanjske objekte. Stanovanjska naselja so najprej zrasla ob tovarnah, dobra primera gradnje delavskih stanovanj sta tovarni Litoštroj in Tobačna. Po koncu prve petletke je končno prišlo na vrsto izboljševanje življenjskega standarda. Kakovost življenja se je v 60. letih opazno povečala, kar Petelin nazorno pokaže s pomočjo takratnih publikacij. Zahvaljujoč višjim osebnim dohodkom, večji razpoložljivosti življenjskih potrebščin in novim načinom stanovanjske gradnje je vsakdanje življenje postalo bolj vzdržno. Stanovanja z boljšo razporeditvijo prostorov so vključevala kuhinjo z jedilnico, stranišče in kopalnico s tekočo vodo. Ženske je takrat močno razbremenil pralni stroj.

Avtor v svoji novi, a že ponatisnjeni monografiji pokaže, da za vsako politično spremembo, za vsakim ukrepom ali odločitvijo stoji preplet vsakdanjih potreb ljudi, ideologije in želje po razvoju. Življenje v socialistični Ljubljani razgrinja kot preplet spominov, pripovedi in pisanja, ki ga postavi v kontekst in spretno poveže. Delo bogati fotografski material, ki ilustrira pričevanje prebivalcev in podobo Ljubljane. Brez dragocenih pripovedi, spominov in fotografij bi bila knjiga lahko le površno zgodovinsko delo. Avtor nas z dodatnim fokusom na antropološki in sociološki vidik vsakdanjega življenja popelje v samo srčiko socialistične Slovenije.